אפילו ביעתא בכותחא. מפרש בערוך מ) דלאו בסתם ביצים חייבי דאין לך עם הארץ שלא ידע שהן מותרות בחלב אלא בשאינו תרנגולת ומלא בה ביצים גמורות מיירי שמותר לאוכלן בחלב כדתניא בפ"ק דביצה (דף ו: וסס) וא"ת ואמאי מותר לאכלן בחלב מאי שנא מביצת נבלה דאסרי בית הלל אפי' כמוה נמכרת בשוק כדתנן במסכת עדיות (פ"ל מ"ה) ותירץ בהלכות גדולות דגבי איסור נבילה החמירו דהוי דאורייתא אבל גבי בשר עוף בחלב דרבנן הקילו וא"ת ומאי אפי' דקאמר אפילו ביעתא בכותחא הא איכא מאן דאמר (חולין דף קיג.) בשר עוף בחלב דאורייתא ולדידיה אסורה כמו ביצת נבילה וי"ל דמ"מ קאמר אפי' שכל העולם נהגו בו היתר ולר"ת אתי שפיר שתיקן דבביצת נבילה החמירו משום דנבלה דבר איסור הוא אבל בבשר בחלב לא החמירו דהוי היתר לכל חד וחד באפי נפשיה שרי מ):

כי אפקירותא. ונפקא מיניה שהיכא שהרב מוחל על כבודו דשרי ואפ"ה אל יורה דלא מסתייע מילתא הואיל ורבו אלגו:

ואמר ר"נ אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו. א) אין לפרש דגזירינן מת אטו לא מת ונתנה בנה להניק אטו לא נתנה וגמלתו אטו לא גמלתו דא"כ היכי שרא ר"נ לבי ריש גלותא אלא י"ל דגזירינן בתת שמא תהרגנו ונתנה בנה להניק שמא תחזור בה וגמלתו אטו שמא תגמלנו ועדיין הוא צריך ליגמ: **והלכתא** מת מותר גמלתו אסור. רבינו שמשון הזקן אומר דגרוסה מותרת ליגשא דלא משעבדא להניק כדתניא לעיל (דף נט:) נתגרשה אינו כופה משום דלא משעבדא לי' ור"ת אומר דאסורה ליגשא דתניא בפ' החולץ (יבמות מג. וסס) מעוברת תביר ומינקת תביר לא יצא וקא פסיק ותני לא שנא נתאלמנה ולא שנא נתגרשה ועוד דמפרש טעמא התם דסתם מעוברת למניקה קיימא דמשמע דהיינו טעמא דמניקה היינו טעמא דמעוברת ולמאי דהוה מפרש מעיקרא טעמא דמעוברת שייך בגרושה כמו בנאלמנה אע"ג דהדר בי' מההוא טעמא מגופא דמילתא לא הדר ביה דמיירי אפי' בגרושה ועוד דאלמנה נמי לא משעבדא מכי תבעה כתובתה או רוצה ליגשא מ):

הכניסה

עד עשרים וארבעה חדש. שמא תתעבר ותצטרך לגמול את בנה ובעל זה אינו אביו שיקנה לו ביצים וחלב: **שמונה עשר חדש.** דיו לתינוק ליגמ בכך: **אפקירותא.** תוספא. **דלא מיסתייעא מילתא.** שיורה כהלכה: **נתנה בנה למינקת.** זו שמת בעלה או גמלתו בתוך זמנו או מת: **לבי ריש גלותא.** אלמנות שהיו בהן מניקות ונתנו בניהם למניקה והתירום ליגשא: **דלא הדרי בהו.** מניקה שפסקה להניק בניהם ירמה לחזור בה לפי שבני אדם מאוימים הם אבל בחינגי אחריני דלמא הדרא בה המניקה וחוזר הבן אצל האם ומסתכן: **לא אסברוה מהא.** אי לא אמרה לבו סבתא משמי' דר"נ לא הייתם יודעים לגמוד מתוך משנה זו שאסור: **הרי שהיתה רדופה.** רוב ימיה להיות בבית אביה כו' כל אלו אין דרכן להתעבר: **שאינה ראויה לילד.** שנעקר בית הריון שלה: **בגזירותיו.** בכל מקום שהוא מחמיר מדרבנן. אלמא אע"ג דאין כאן להכחין בין זרעו של ראשון לשל שני דהא לא מיעברא לא פליג רבנן בתקנת גזירות שלהם בין אשה לאשה וגזרו סתם שתמתין כל אשה שלשה חדשים והכי נמי לא פליג רבנן במיקת שמת בעלה בין שהיא מניקתו בין שאינה מניקתו: **גמלתו אסור.** שגמלתו ממת שרוצה ליגשא: **פסקה קימעא.** פסקו ליתן לה מזונות מועטים: **אוכלת הרבה.** משלה כדי שיהיה לה חלב הרבה ולא תמיתנו: **כשום.** הומלו"ן: **חזיז.** עשבים של זרע תבואה: **חבושא.** קורליי"ה: **קורא.** רך הגדל בדקל מה שנוסף על הענף בשנה זו: **כופרא.** תמרים בקטנותן: **כמכא.** כותח: **והרסנא.** דגים מטוגנין בקמח וליר ושומן שלהן: **מייניהו פסקי חלבא.** יש בדברים הללו שפוסקין חלב האשה ויש בהן שאין מפסיקין אלא עוכרין: **בני נכפי.** ולדות שמתעברות שם נופלים מחולי שמו פיסיאו"ן: **שמועי.** ארוכי לוחר והוא מוס: **גירדני.** פי' אדם שנמרט שערות ראשו או בעל גרב: **זלזלני.** רעבתנין: **דולפני.** עיניהם זולפות מים תמיד: **מוניי.** הורגלה לאכול דגים קטנים: **מליי עינא.** עיניו פורחות ונעות תמיד: **גרגושתא.** אדמה אדומה בלע"ז: ברייי

עד עשרים וארבעה חדש דברי רבי מאיר ור' יהודה מתיר מ) בשמונה עשר חדש אמר רבי נ) נתן בר יוסף הן הן דברי בית שמאי הן הן דברי בית הלל שבית שמאי אומרים עשרים וארבעה חדש ובית הלל אומרים שמונה עשר חדש אמר רבן שמעון בן גמליאל אני נ) אכריע לדברי האומר עשרים וארבעה חדש מותרת לינשא בעשרים ואחד חדש לדברי האומר בשמונה עשר חדש מותרת להנשא בחמשה עשר חדש לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר שלשה חדשים אמר עולא הלכה כרבי יהודה ואמר מר עוקבא לי התיר רבי חנינא לשאת לאחר חמשה עשר חדש אריסיה דאביי אתא לקמיה דאביי אמר ליה מהו ליארס בחמשה עשר חדש אמר ליה חדא דר"מ ורבי יהודה נ) הלכה כרבי יהודה ועוד בית שמאי ובית הלל הלכה כבית הלל ואמר עולא הלכה כרבי יהודה ואמר מר עוקבא לי התיר רבי חנינא לשאת לאחר חמשה עשר חדש כל שכן דאת ליארס כי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל נ) רב ושמואל דאמרי תרוייהו א) צריכה להמתין עשרים וארבעה חדש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו נ) רהט בתריה תלתא פרסי ואמרי לה פרסא בחלא ולא אדרכיה אמר אביי האי מילתא דאמור רבנן נ) אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי איניש במקום רביה לא משום דמיחזי כאפקירותא נ) אלא משום דלא מסתייעא מילתא למימרא דהא אנא הוה גמירנא ליה להא דרב ושמואל אפי' הכי לא מסתייעא לי מילתא למימר ת"ר נתנה בנה למינקת או גמלתו או מת מותרת לינשא מיד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע סבור למיעבד עובדא כי הא מתניתא אמרה להו ההיא סבתא בדידי הוה עובדא נ) ואסר לי רב נחמן איני והא רב נחמן שרא להו לבי ריש גלותא שאני בי ריש גלותא דלא הדר בהו אמר להו רב פפי ואתון לא תסברוה מהא דתניא מ) הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה או שהיה לה כעס בבית בעלה או שהיה בעלה חבוש בבית האסורין או שהלך בעלה למדינת הים או שהיה בעלה זקן או חולה או שהיתה עקרה וזקנה איילונית וקטנה והמפלת אחר מיתת בעלה ושאינה ראויה לילד נ) כולן צריכות להמתין שלשה חדשים דברי ר"מ רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד נ) ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו אמרי ליה נ) לאו אדעתין והלבתא נ) מת מותר גמלתו אסור מר בר רב אשי אמר אפילו מת נמי אסור דלמא קטלה ליה ואזלא ומינסבא הוה עובדא וחנקתיה נ) ולא היא ההיא שוטה הואי דלא עבדי נשי דחנקן בנייהו: תנו רבנן נ) הרי שנתנו לה בן להניק הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה נ) פסקה קימעא אוכלת הרבה נ) לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב השתא בנה אמרת לא בן חברתה מיבעיא מהו דתימא בנה הוא דחיים עילויה ממציא ליה טפי אבל בן חברתה אי לאו דהוה לה מותר לא הוה ממציא ליה קא משמע לן פסקה קימעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת נ) משלה לא תאכל עמו דברים הרעים מאי נינהו א"ר כהנא כגון כשות וחזיז ודגים קטנים ואדמה אביי אמר אפילו קרא וחבושא רב פפא אמר אפילו קרא וכופרא רב אשי אמר אפי' כמכא והרסנא מינייהו פסקי חלבא מינייהו עכרי חלבא: **דמשמשא בי ריחיא הוו לה בני נכפי דמשמשא על ארעא הוו לה בני שמוטי דדרכא על נ) רמא דחמרא הוו לה בני גירדני דאכלה חרדלא הוו לה בני זלזלני דאכלה תחלי הוו לה בני דולפני דאכלה מוניני הוו לה בני נ) מציצי עינא דאכלה גרגושתא הוו לה בני מכוערי דשתיא שיכרא הוו לה בני אוכמי דאכלה בישרא ושתיא חמרא הוו לה בני ברייי**

מ) ועי' גיטין עה:], נ) [בתוספתא נלה איתא ר' יוחנן בן יוסף], ג) [ל"ל אפרש כ"ל בשאלתות פרשת וילא סי' ג'], ד) [עירובין מו: נב.], ה) [ר' יוחנן אמר], ו) [ע"ז טו:], ז) עירובין סב:, ח) יבמות מב. ע"ש עירובין מז. ע"ש [תוספתא יבמות פ"ו ע"ש], ט) [עירובין שם לגעל מז.], י) [ברכות כו. וש"נ], כ) [גי' הערוך בערך גרגרן דמה ובערך גרדן איתא דמה ובראשית חכמה בפ' דרך ארץ שער ד' הענוה דדרכה אדמה דחמרא פי' דם החמור], ל) [בערוך ערך מן פירש קטני עינים], מ) [ערך כתתו], נ) [ע' תוס' עירובין סב: ותוס' חולין מת. ל"ש ושוין וכו' ופיה י: ד"ה ביצים], ס) [ע"ע תוס' יבמות מב. ד"ה סתם].

לעזי רש"י

הומלו"ן. בשות.
קורצייר"ה [קודרוי"ן].
חבוש (פרי).
פישיאו"ן [פייטיש"ן].
מחלה הנפילה.
ארוילא"ה [ארויל"א].
חומר. טין.

מוסף רש"י

ור' יהודה מתיר בשמונה עשר חדש. לר' יהודה זמן הנקת תינוק עד שיהי לו י"ח חדשים (גיטין עה:). **דהט בתריה כו' בחלא.** בין החולות מקום קשה להילוך (ע"ז טו:). **ולא אדרכיה.** לשון הדף ומשיג (ב"מ מז:) לא הגיעו, ודומה לו בפלגש בגבעה (שופטים כ) כתבו את בעמין הלדיפוהו מנוקה הלדיכוהו, בעריסה מקום מנוקה הגיעוס השבטים לבני בנימין (ע"ז טו:). **ביעתא בכותחא.** ביצה לאוכלה בכותח שיש בו ביסיוני דחלבא, דמילתא פסיטא הוא (עירובין סב:). **הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה.** תדיכה לחזר בבית אביה בעיר אחרת ואינה רגילה עם בעלה (עירובין מז:). **לרופה.** לרגילה, וגם סמוך לביתה עמדה בבית אביה זמן מרובה, לכיכ לומיר מעוברת היא (יבמות מב:). **או שהיה לה כעס.** ולא שימשה (שם:). **או שהיתה עקרה.** שנעקר רחמה ונעלה הסם שלה (שם:) אי: מחמת מזל שכבר ניפלת לג' בני אדם ולא ילדה לבן ומחזקה עקרה (עירובין מז:). **איילונית.** ממעי אמה ויש לה סימנין שאין לה שערות ולא דדין, ולשון איילונית דוכרניתא, כאיל זה שאינו יולד (שם:). **ושאינה ראויה לילד.** ממחמת משקה סם (שם:) אי חולי (יבמות מב:). **כולן צריכות להמתין.** לגזרו שאינה לאיש אחר לאויה (שם:). **הלכה כר' מאיר בגזירותיו.** בדבר שהוא מחמיר על דבר אוכה באיסור ואיתר על ידי גזירת דבריהם (לעיל נז:). **לאו אדעתאי.** לא הייתי זוכר, וכמותי פירשו לא סבירא לי (שבת צה:).

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

עג א מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' כה כו סמג עשין ל טוש"ע אה"ע סי' יג סעיף יא:
עד ב ג מיי' פי"ה מהל' מ"מ הל' ג ופ"ב מהל' סנהדרין הל' ט סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמב סעי' ד:
עה ד מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' מ סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' יג סעי' יא:
עו ה מיי' שם הל' יח יט טוש"ע שם סע"ח:
עז ו ז מיי' שם הל' מ טוש"ע שם סעי' יא:
עח ח מיי' פכ"א מהל' אישות הל' יב סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' יד:
עט ט י כ מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' יא כהג"ה וסעי' יב [ע"ש מ"מ וכ"מ]:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה ואמר רב נחמן וכו' אין לפרש דגזרינן מת אטו לא מת. עי' שאלתות פ' וילא סי' י"ג דף ה ע"ל בד"ה כרם וכו' יעוש"ה למבואר דהשאלתות סובר דמבעם גזירה זו היא והגאון [מהר"י פיק] בעל שאלתות שלוש שם לא הרגיש בו ולריך לישב קושית תוס' כאופן אחר להשאלתות:

תוספות רי"ד

עד כ"ד חודש דברי ר"מ ור"י מתיר בי"ח חודש: אר"נ ב"י הן הן דברי ב"ש והן הן דברי ב"ה. שבש"א כ"ד חודש ובה"א י"ח חודש. רשב"א אני אכריע לדברי האומר כ"ד חודש דאתי להנשא בכ"א חודש ולדברי האומר בי"ח חודש מותרת להנשא בט"ו חודש לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר ג' חדשים: אמר עולא הל' כר"י ואמר מר עוקבא התיר ר"ח לישא בט"ו חודש כר"י: אריסי' דאביי אתא לקמי' דאביי א"ל מהו ליארס בחמשה עשר חודש א"ל חדא דר"מ ור"י הל' כר"י וב"ש וב"ה הל' כב"ה ואמר עולא הל' כר"י ואמר מר עוקבא לי התיר ר"ח לאחר ט"ו וכ"ש את דליארס כי אתא אביי לקמי' דר"י א"ל רב ושמואל דאמרי תרוייהו צריכה להמתין כ"ד חודש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו רהיט בתרי' תלתא פרסי וא"ל פרסא בחלא ולא אדרכי' אמר אביי הא מילתא דאמר רבנן מ) אפי' בשעתא דדוחקא לא לישרי איניש במקום רבי' לא משום דמחזי כאפקירותא ותו לא אלא משום דלא מסתייע נמי מילתא דהא אנא הוה גמירא להא דרב ושמואל אינשי דארבע שנין ואפ"ה במקום רבי' לא מסתייע מילתא ובהיא שעתא אינשלמא מיני': ת"ר נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מותרת להנשא מיד ר"פ ור"ה ברי' דר"י סבור למיעבד עובדא כי הא מתני' א"ל ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לי ר"נ איני והא ר"נ שרא להו לבי ריש גלותא שאני דבי' ר"נ דמכי יהבי בנייהו למניקה תו לא הדרי בהו ומסיק תלמודא מת מותר גמלתו אסור מר בר"א אמר אפי' מת נמי אסור דלמא קטלה ליה ואזלא ומינסבא הוה עובדא וחנקתי'. ולא היא. ההיא כותחא הוה: ת"ר הרי שנתנו לה בן להניק ה"ז לא תניק עמו לא בנה ולא בן חברתה. פסקה קמעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב. אוכלת הרבה מהיכא משלה:

מ) נראה דט"ס הוא וצ"ל אפילו ביעתא בכותחא לא לישרי לאינש וכו'

ברייי דבריים: עיניי. עיניהם גדולות: חנני. נעלי מן: כרפסא. אפי"ל: כוסברפא. אלייגדר"ל בלע"ז: נערא דידה הוא. המלבש בגדיה ומגערה: דלאו אורחה. אין דרך משפחתה להניק: בחריקאי. במקומי. ולי נראה [1]לשון חידקי קרן כלומר לשון פקידת מקום בפקד מקומי וכפגמי: אורחי. אורחים המשתהים שבת או חדש: פרחי. עוברים לדרכם. לפי שבמקום שיש בני בית רבים עוהגים להתארח עוברי דרך: הא שארא. כגון דבריס קטנים: שראויה להכניס. שהכניסה גדוניא רבה ויש כדאי למציאה גדוניא זו לקנות ממקצתה שפחות להכנים ולשמשה: אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו מטה. לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח ומשום דמילי דמיבה ניחא כדי שתתחבב עליו. ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח. ובכפייה הני לא כפי לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל: חוץ ממוזגת כוס. כל שהוא דבריס של קירוב ומיבה ומביאין לידי הרגל דבר: מיחלפא ליה. בימי ליבונה: אבי סדיא. מרא"שותיו: אשרשיפא. קפסל: הכל משהין לפני שמש. המשמש בסעודה ואוכלין בפניו ושוהין מלהאכילו עד שיקומו הקרואים: חוץ מבשר שמן כו'. שמתאוה להם ומלטער: בהקופא שמו. שריחו חזק וחוס היום מחרחר בו [2]כאדם: הבשילא דאדרי. מין כמהין ופטריות: אסתכני. הייתי מסוכן לאחזני בולמוס מחמת תאות רעבוני: גרגלידי. תחיכות דקות ועגולות. רודילי"ש בלע"ז: אמרפא דהנוניתא. תמרה שמינה כמו קריב לגבי דהיגא ולידהן (שבועות דף מז:): קיוהא. קיהיון שייייס. מיגרו"ר בלע"ז: כל דאית ליה ריחא או קיוהא. מזיק את מי שאוכלין לפניו ואינו אוכל: חד ספי. מאכיל את השמש מכל מין ומין: וחד ספי ליה ממין אחר. נתחלת סעודה לשובע ומשאר המינין משההו עד שיגמור סעודתו: קדיש ספי. קודם שיתן לפניו: מאחר ספי. מכל מין ומין לאחר שנתן לפניו ולפני האורחין: דקדיש ספי משתעי אליהו בהדיש. לפי שכשנותן לפניהן הוא רואה ומתאוה ומלטער ופעמים שיש אורחין הרבה: אזגור. שם מלך פרס: אטורנגא דמלכא. [3]מושיב המנות לפני הבריס ובלשונינו שייסקלאקו"ש: דמווד

ברייי דאכלה ביעי הוו לה בני עינני דאכלה כווורי הוו לה בני חינני דאכלה כרפסא הוו לה בני [4]זיותני דאכלה כוסברתא הוו לה בני [5]בישרני דאכלה אתרוגא הוו לה בני ריחני ברתיה דשבור מלכא אכלה בה אמה אתרוגא והוו מסקי לה לקמיה אבוה בריש ריחני אמר [6]רב הונא [7]בדק לן רב הונא בר חיננא [8]היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעין לה צערא דידה הוא הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק מהו [9]כל היכא דלאו אורחה שומעין לה היא אורחה והוא לאו אורחיה מאי בתר דידיה אזלינן או בתר דידה אזלינן ופשיטנא ליה מהא [10]עולה עמו ואינה יורדת עמו אמר רב הונא מאי קראה [1]והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל ר' אלעזר אמר מהכא [2]כי היא היתה אם כל חי לחיים ניתנה ולא לצער ניתנה: הכניסה לו שפחה וכו': הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך איתתא [3]בחריקאי משום דאמר לה הא טרחא לדידי ולדידה קמי דידך מאן טרח: שתים אינה מבשלת ואינה מניקה וכו': הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך איתתא דטרחה לדידי ולדידה וחדא לדידך ולדידה משום דאמר לה קמי אורחי ופרחי מאן טרח: שלש אינה מצעת המטה: הא שארא עבדא ותימא ליה עיילית לך אחריתי לאורחי ופרחי משום דאמר לה נפיש בני ביתא נפיש אורחי ופרחי אי הכי אפי' ארבע נמי ארבע כיון דנפישי להו מסייעין אהדדי א"ר חנא ואיתימא ר' שמואל בר נחמני לא הכניסה לו ממש אלא [4]כיון שראויה להכנים אע"פ שלא הכניסה תנא אחד שהכניסה לו ואחד שצמצמה לו משלה: ארבע יושבת בקתדרא: אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא [5]אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו את המטה ומרחצת לו פניו ורגליו [6]אמר רב יצחק בר חנניא [7]אמר רב הונא [8]כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממוזגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה אמר רבא [9]לא אמרן אלא בפניו אבל שלא בפניו לית לן בה: ומזיגת הכוס [10]שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא אביי מנחא ליה אפומא דכובא רבא אבי סדיא רב פפא אשרשיפא [11]אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא הכל משהין בפני השמש חוץ מבשר ויין אמר רב חסדא בשר שמן ויין ישן אמר רבא בשר שמן כל השנה כולה יין ישן בתקופת תמוז אמר רב ענן בר תחליפא הוה קאימנא קמיה דמר שמואל ואייתו ליה תבשילא דאדרי ואי לאו דיהב לי איסתכני אמר רב אשי הוה קאימנא קמיה דרב כהנא ואייתו ליה גרגלידי דליפתא בחלא ואי לאו דיהב לי איסתכני רב פפא אמר אפילו תמרתא דהנוניתא כללא דמילתא [12]כל דאית ליה ריחא ואית ליה קיוהא אבוה בר איהי ומנימין בר איהי [1]חד ספי מכל מינא ומינא וחד ספי מחד מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה הנהו תרתין חסידי ואמרי לה רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא [2]מר קדים ספי ומר מאחר ספי דקדים ספי אליהו משתעי בהדיה דמאחר ספי לא משתעי אליהו בהדיה אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו קא יתבי אפיתחא דבי אזגור מלכא חליף ואזיל אטורנגא דמלכא חזייה רב אשי למר זוטרא דחוור

הכניסה לו שפחה אחת. קנת תימה אם הוא זן אותה א"כ מה מרויח הבעל דבלא שפחה היא היתה עושה הכל ולא היה זן אלא אותה לבדה ועתה זן אותה ואת שפחתה: ואחת שצמצמה לו משלה גרס'. פירוש למלמה לו ממה שהוא חייב ליתן לה כמו קופה של בשמים ושאר דברים ומלמה כל כך שיכול לקנות מזה כמה שפחות רבינו תם ויש גורסין שמלאה לו משלו כלומר שהוא עשיר שיכול לקנות הרבה שפחות כפי ערכה:

אבל מוזגת לו את הכוס ומצעת לו המטה. והא דתנן שלש מיני מצעת כתבתי ברים מכילתין (דף ד:) [דלא הוי כמו הצעת המטה דמתני']: מחלפא דביתהו בידא דשמאלא. במחזור ויטרי פי' הרב ר' שמעיה שהיה זקן רש"י אפי' שלא ליתן מפתח מידו לידה ומכאן אין ראיה דשאני מזיגת כוס שהוא דבר של חיבה ואסורה אפילו להניח לפניו על השולחן אלא למר מנחא ליה אי סדיא ולמר אפומא דכובא ומסדר אליהו דקתני גבי ההוא עובדא דמייתי בפ"ק דשבת (דף יג: ושם) בחדש אחד שקרא הרבה ושנה הרבה כו' ששאל אליהו לאשתו שמא הבאת לו את הפך שמא הבאת לו את השמן ואמרה לו חס ושלום אפי' באצבע קטנה לא נגע בי ומי אין ראיה דמצינו לפרש דשלא על הבאת הפך היה מקפיד אלא הכי קאמר שמא בשעת הבאת הפך לא נזהרת ונגע בין וכן משמע שהשיבתו אפילו באצבע קטנה לא נגע בי אבל שלא הביאה לו לא קאמרה ומה שפירש דמחלפא ליה בידא דשמאלא בימי לבונה דמשמע שיש להקל בימי לבונה מבימי נדותה וכן מצינו בפרק קמא דשבת (שם) בההוא עובדא שהבאתי לעיל דקאמר בימי נדותיך מהו אלבן בימי לבונך מהו אלבן נראה דהיו רגילין לעבוד אחר שבעה לראיה כשפוסקת דלא אסירא השתא אלא מדרבנן אבל בזמן הזה שאין רגילות לעבוד עד אחר שבעה נקיים אין חילוק בין ימי נדות לימי לבון כדאמרינן במסכת שבת (דף סד:) תהיה בנדתה בהווייתה תהא עד שתבא במים: לא

[1] [פי' בעלי זיו והדר עיון בעבך זיו. פי' יפים ונאים כפירוש לאשת חכמה], [2] [פי' בעלי בשר ר"מ], [3] [גי' הרא"ש רב פפא], [4] [עיזוכין נא. וש"נ], [5] [לעיל מח.], [6] [גי' הערוך בערך הרק בהריקאי], [7] [נ"ל ואמר], [8] [לעיל ד:, [9]] [נ"ל ואמר], [10] [עי' היטב פרש"י לקמן קה. ד"ה בחריקאי], [1] מושיב המזון לפני הבריס בל"ל. רש"ל.

תוספות רי"ד

אמר ר"פ בדיק לן ר"ה ב"ח היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק שומעים לה דצערא דידה הוא. הוא אומר להניק והיא אומר' שלא להניק מהו כל היכא דלאו אורחה לה שומעים אורחא ולאו אורחא מאי בתר דידיה אזלינן או בתר דידה אזלינן. ופשיטנא ל' עולה עמו ואינה יורדת. אמר ר"ה והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל: הכניסה לו שפחה א'. א"ר חנא ואיתימא רשב"ג לא שהכניסה לו ממש אלא כיון שראויה להכניסה אע"פ שלא הכניסה פירוש כיון שהכניסה לו כספים לקנותה ממקצתן. תניא אחד שהכניסה לו [1]) וא' שמצאתה לו בתוך ביתו. ארבע יושבת בקתדרא. אר"י ב"ח אמר ר"ה אע"פ שאמרו ד' יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ומרחצת פניו ידיו ורגליו (פי' הרב שאינו דומה הצעה זו להצעה דמתני' והצעה דמתני' מחפרש לקמן המטה והכרים והכסתות ויש שם טורח יותר אבל הצעה דהכא הוא לפרוש הסדינין על המטה שהוא לקירוב וחבה דומיא דמזיגת הכוס) וא"ר ב"ח אר"ה כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממז"ה והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו: א"ר והצעת המטה ל"א אלא בפניו אבל שלא בפניו ל"ל בה: מזיגת הכוס. דביתהו דשמואל מחלפא ליה בידא דשמאלא דאביי מנחה לי' אפומא דכובא דרבא אבי סדיא דר"פ אשרשיפא פי' המורה בימי ליבונה וכך פי' ר"ח ז"ל ואינו נ"ל דאטו קילי ימי ליבונה מימי נדתה טרם שלא תטבול בכרת קיימא ואדרבה בימי ליבונה שכבר פסקה מראות יש לה להתרחק יותר ויותר. ומכאן מוכח שלא היו אוכלין בטהרה חוליהן. והדין נותן שמה טהרה יכולין לעשות בח"ל [2]) שהוא מטמאה בקברות: וא"ר ב"ח אר"ה. הכל משהין בפני שמש חוץ מבשר ויין וא"ר"ח בשר שמן ויין ישן אמר רבא בשר שמן כל השנה ויין ישן בתקופת תמוז. אמר רב ענן בר"ת הוה קאימנא קמ' דמ"ש ואייתו לי' תבשילא דאדרי ואי לא דיהבי לי מיני' איסתכני ר"פ אמר אפי' תמרי דאונייתא כללא דמילתא כל דאית ליה ריחא

[1]) כ"ה גי' הרי"ף וכ"ה בתוס' בד"ה ומאחר בשם יש גורסין. [2]) נראה לפ"ל שהיא טמאה בטומאת קברות.

תורה אור השלם

1. וַיִּבֶא אֱלֹהִים אֶל אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנְּךָ מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְהוּא בְּעֻלַת בָּעַל:

בראשית כ ג

2. וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הָיְתָה אֵם כָּל חָי: בראשית ג כ

לעזי רש"י

אפי"א. כרפס.
אליינדר"א. כוסכר.
רודילי"ש.
פלחים עגולים דקים.
איגרו"ר.
חדות, חריפות.
שיניישקלאקו"ש [שיניישקל"ש].
ממונה על משק-הבית.

מוסף רש"י

בדק לן. מנסה אותנו (ערובין נא.) אם נדע להשיב (חולין קלג.). חוץ ממזיגת הכוס. להוציא לו, והצעת המטה כו'. שדרך קיום וחיבה הן ונאלן לידי הרגל דבר (לעיל ד:).

פ א מי' פכ"ח מהלכות אישות הל' יג סמג לאוין פח עוש"ע אה"ע מימן פב סע"ב:

פא ב מי' סס הל' יד סמג סס עוש"ע אה"ע מי' פ סעיף ח וסעיף י:

פב ג מי' וסמג סס עוש"ע אה"ע מי' פב סעיף ג:

פג ד מי' סס הל' ו סמג סס עוש"ע אה"ע מי' פ סעיף ח:

פד ה מי' סס הל' ג עור ס"ע סס סעי' ד ה:

פה ו ז ח מי' פכ"ח מהל' אישות הל' ה ומי' מי"ח מהל' איסורי ביאה הל' יט סמג לאוין קיח עוש"ע אה"ע מימן פ ועוש"ע י"ד מימן קלה סעי' י:

פו ט י כ מי' פ"ז מהל' ברכות הל' ז ומי' פ"ע מהל' עבדים הל' ח סמג עשין כז עוש"ע א"ח מימן קסט סעי' ח ועוש"ע י"ד מימן רסז סעי' ח:

לא ליתן תבן לפני בהמתו ולא ליתן תבן לפני בקרו. דשניהם אינה מחוייבת כדתניא בפרק בתרא דנדרים (דף פא:) דנדרים שניהם לבין אחרים אינו מיפר כילל קונם שאני עושה לפי אכנא לפי אחיך לפי אחיך שלא אתן תבן לפני בהמתך שלא אתן תבן לפני בקרך אינו יכול להפר:

וה"מ בכיתנא רומאה. והא דדייקינן אמתני' בגמר אין בפשתים לא בכיתנא רומאה: **הלכה כר"א.** והא דקי"ל [1]בכ"מ שנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו אין זה אומר שהיה בימי ר"מ: **איכא** בינייהו **שפחות.** אומר רשב"ם שפחות ושכנגדה דהיינו אפר מקלה שהוא מימרא דתרוייהו ביניייהו נינהו ור"ת פי' דהא דקאמר מתני' ומתניתא רב מלכיא לא אתא לאפלוגי על מימרא של רב מלכיא אלא אתא למימר דכל מתני' ומתניתא רב מלכיא ולא רב מלכיו אבל [שמעתתא יש מהם רב מלכיו ויש מהם] נמי רב מלכיא וכן מוכח דקאמר וסימניך מתניתא מלכתא אבל משמעתתא לא נותן סימן: **התלמידים יוצאין שלא ברשות ל' יום והפועלים שבת אחת.** פי' ר"י דאתא לאשמועינן דאף על גב דמנהגם היה ללמוד ולעשות מלאכה בעירם ועונה האמורה בתור' לתלמיד מע"ש לע"ש כדאמרי' בגמ' ולפועלים שתים בשבת כדקתני סיפא אפ"ה יכולים לשנות ממנהגם ונלאת תלמידים ל' יום ופועלים שבת אחת: אלא

דחוור אפיה שקל באצבעתיה אנח ליה בפומיה א"ל אפסדת לסעודתא דמלכא אמרו ליה אמאי תעביד הכי אמר להו מאן דעביד הכי פסיל למאכל דמלכא אמרו ליה אמאי אמר להו דבר אחר חזאי ביה בדקו ולא אשכחו שקל אצבעתיה אנח עליה אמר להו הכא מי בדקיתו בדקו אשכחו אמרו ליה רבנן מ"ט סמכת אניסא אמר להו חזאי רוח צרעת דקא פריחה עילויה: ההוא רומאה דאמר לה לההיא איתתא מינסבת לי אמרה ליה לא אזיל אייתי רימני פלי ואכל קמה אמר לה כל מיא דצערי לך תוף שדאי תוף שדאי עד דנפקא מינה כי הוצא ירקא ואתסיאת: ועושה בצמר: בצמר אין בפשתים לא מתני' מני ר' יהודה היא דתניא [8]אינו כופה לא לעמוד לפני אביו ולא לעמוד לפני בנו [9]ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו רבי יהודה אומר [10]אף אינו כופה לעשות בפשתן מפני שפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים יהני מילי בכיתנא

רומאה: ר' אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות: אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה הלכה כרבי אליעזר אמר רבי חנינא בריה דרב איקא [11]שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימנך מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות: רשב"ג אומר וכו': היינו תנא קמא איכא בינייהו דמיטללא בגורייתא קיטנייתא [12] ונדרשיר: **מתני'** [13]המדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות ד[14]בית הלל אומרים שבת אחת התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום הפועלים שבת אחת העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים דברי רבי אליעזר: **גמ'** מ"ט דב"ש גמרי מיולדת נקבה ובית הלל גמרי מיולדת זכר וב"ה נמי נגמרו מיולדת נקבה אי מיולדת גמרי לה הכי נמי אלא ב"ה מנדה גמרי לה במאי קמיפלגי מר סבר מידי דשכיח ממידי דשכיח ומר סבר מידי דהוא גרים לה ממידי דהוא גרים לה [15]אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם דברי הכל יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר [16]אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו הא פליגי בה חדא זימנא דתנן [17]המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מכאן יוציא ויתן כתובה ואמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו צריכא [18]דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דלא אפשר בפרנס אבל בההיא דאפשר בפרנס אימא מודי ליה לשמואל ואי איתמר בההיא בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודי ליה לרב צריכא: התלמידים יוצאין לתלמוד וכו': ברשות כמה [19]כמה דבעי אורחא

שני שבתות. אם הדירה ג' שבתות תמתין ואם יותר יוציא ויתן כתובה: **הטיילין.** מפרש בגמרא [לקמן סב.] **החמרים.** שיולאין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק: **הגמלין.** סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום רחוק: **הספנים.** פורסין ליס הגדול לקצווי ארץ: **גמ' מיולדת נקבה.** שאוהב שבועיים מתשמיש: **נגמרו מיולדת נקבה.** כיון דאשכחן אורח ארעא לשהות כל כך אין לנו לכופו להוציא: ה"ג **אי מיולדת גמרי הכי נמי: מידי דשכיח.** כעם שכועס על אשתו ומדירה: **ממידי דשכיח.** נדות לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי: **מידי דהוא גרים לה.** נדר האיש גורם לה לשהות וכן לידה על ידו באה לה לאפוקי נדה דממילא ויש לנו ללמוד מן הדומה [אפילו לא שכיח כולי האי]: **אפי' בסתם נמי ימתין.** לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת: **שמא.** בתוך הזמן ילמוד למצוא פתח חרטה לומר אדעתא דהכי לא נדרי ויתיר לו חכם נדרו: **מליהנות לו עד ל' יום.** קונם את נהנית לי עד ל' יום ולא הדירה מהנאת תשמיש דהא לא חייל משום דמשועבד לה וגבי מזונות נמי מוקמינן ליה לקמן (ד' ע.) באומר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך ופרנס משום דלא ספקא. ואית דמוקמא כגון שהוא מן הגמלי' או מן הספנים שאין לכופו בשביל תשמיש ולאו מילתא היא דהא מוקמא לקמן [סב:] אכולהו קתני מתני' לענין מדיר שבוע אחת: **יעמיד פרנס.** שיזון אותה והתם [ע:] פריך ואטו פרנס לאו שליחותיה עביד: תשמיש לא אפשר בפרנס: **ואי אתמר בהא.** (ג) מליהנות לו: **בהא אמר שמואל.** משום דאפשר בפרנס: אורחא

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פכ"ח מהל' אישות הל' ו. סמג לאוין עא טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ד:

פח ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סע"ו:

פט ג מיי' שם הל' ח טור ש"ע שם סעי' ח:

צ ד ה מיי' פי"ד שם הל' ו. סמג לאוין פח טור ש"ע י"ד סימן רלה סעי' ח וטוש"ע אה"ע סי' עו סעי' ט:

צא ו מיי' פט"ו שם הל' ח. סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סי' עו סעי' ו:

תוספות רי"ד

ואית לי' קיוהא. אבוה בר איהי ומנימין בר איהי חד ספא מכל מינא ומינא וחד ספא (מכל) [מחד] מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה: ועושה בצמר. צמר אין פשתן לא מתני' מני ר"י היא דתניא אינו כופה לא לעמוד בפני אביו ולא לעמוד בפני [8] אמו ולא ליתן תבן לפני בקרו פי' שורים שחורש בהן דטריחא מילתא וזילה לה אבל בהמתו או סוס או חמור שרוכב עלי' ולית בה טרחא יתירה ולא זילותא כופה ר"י אומר אינה כופה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרטט את השפתים. אמר אביי ובכיתנא דרומאי: ר"א אומר וכו' אמר רב מלכי' אמר ר"א ב"א הל' בר"א: **מתני'** המדיר את אשתו מתשמיש המטה בש"א שתי שבתות ובה"א שבת אחד. התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות ל' יום מכאן לעונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחד בשבת הגמלים אחד לל' יום הספנים א' לו' חדשים דברי ר"א פי' המורה כגון דאמר תיאסר הנאת תשמישך עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך לא מיתסרי דהא משועבד לה דכתיב ועונתה לא יגרע והכי מוקמי' לה בנדרים בפ' אלו מותרים: בש"א ב' שבתות: מ"ט דב"ש גמרי מיולדת נקבה וב"ה גמרי מידי דשכיח ממידי דשכיח: אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם יוציא ויתן כתובה לאלתר ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו וקי"ל כשמואל

מוסרת הש"ס

(א) מכות כא. ביצה כח: ע"ז כט. נדה נב., (ב) עדיות פ"ד מ"א [לקמן עא.], (ג) לקמן עא., (ד) [לקמן ע.], (ה) [סס עא. ע"ב], (ו) בס"א: להוציים, (ז) [דף כח:], (ח) [דף יח.], (ט) [דף כט.], (י) [דף כא.], (כ) [דף לה:], (ל) [לקמן עז.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומדרשיר נ"ב פי' בערוך ומדרשיר משתקת בקמפוס: (ב) רש"י ד"ה בהמתו כו' זכריס. נ"ב ויקשה לאיתא בגמ' תמורה דף ט. ממיריס מן הבקר יכו' מן זכריס על נקבות לכתיב בהמה והכל בכלל כו' ואמת לשון תורה לאוה ולשון גמרא לאוה: (ג) ד"ה ולו' אמר בהא גבי מליהנות:

לעזי רש"י

שורשמי"ן [שורשימי"ן]. (חזיר) מצורע. אשא"ש [אישיאו"ש]. חריץ לזרימה. אישקקי"ש [אישייק"ש]. שחמט.

מוסף רש"י (המשך)

מניח לו בגורמו ומיקנה לו לשם ע"ז, אפר מקלה שמעתתא היא במסכת מכות (כא.) אמר רב מלכיא לא יתן לאדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שגרמה ככתיבת קעקע, גבינה אפיכומא דמתניתין אתמר במסכת ע"ז (לה.) מפני מה אסרו גבינות במשנתנו ואמר רב מלכיא מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר (ביצה כח:). **רב פפא** אמר. אמיתתא דאתתא ברב מלכיא פליג רב פפא (שם). מתניתין ומתניתא. הגך דאיתמר אפיכומא דמתניתין ובריתא, רב מלכיא, שמעתתא. הגך דאיתמר שמעתתא באפי דפסייהו ולא אפיכומא דמתניתין, רב מלכיו (ע"ז כט. ובע"ז מכות כא.) ורב פפא אמליף שפחות לרב מלכיא ואפר מקלה לרב מלכיו (נדה נב.) כלומר מצנה דשפחות דאוקמתא ברב מלכיו, רב מלכיא אמרה, ומתניתא דקאמר לאו דוקא, אלא דבסימנא דרב מלכיו ליתא מתני', ושמעתתא רב מלכיו ומה שנאמר מן השמעתות בסימנו של רב מלכיו, הכיינו שפוד וגומות, רב מלכיו אמריתו, והיינו דקאמר איכא בינייהו שפחות, ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות גרידא מנרעינן ודרב מלכיו דכתקאי קאי (מכות כא.). **וסימנך מתניתא מלכתא.** מצניות ובריתות עיקר הן, והיינו סימן מי שאמר דומה לנקבה מוקמינן כולהו מתניתא דהוי נמי לשון נקבה אליביה, והיינו רב מלכיא שאמר דומה לנקבה, ומשמעותו של סם נמי משמע לשון נקבות, והיינו מצניות ובריתות שהן עיקר ולא שמעתתא (מכות כא.). **איכא בינייהו שפחות.** דמתניתין היא ומשום ליה ברב מלכיו, לאו דידיה היא דכל מתניתין ומתניתא דאיתא בהו, רב מלכיא אמר פיכומן, אבל שמעתתא דאמרת ברב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו (ביצה כח:) ואית דמפרש איכא בינייהו שפחות ואפר מקלה דמשמע שפחות ושכנגדה (מכות כא.). **המדיר את אשתו מליהנות לו.** אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה, הלכך בשביל תשמיש אין לנו לכופו להוציא ולימן כתובה, והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה (לקמן ע.). **יעמיד פרנס.** אלא שיפרנסנה (שם).

מוסף רש"י

שפוד שפחות וגומות רב מלכיו, בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא. אלו אלא הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא, מפני שמחתיכן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה, נתנו בהם סימן לפדר השמועות. שפוד הא דאמרן (ע' ביצה כח:) שפחות משנה היא בנמוכות (כאן) גומות שמעתתא היא ולא נאמרה על המשנה ולענין שתי שערות דאם נמצאו לה גומות של מקום שער אע"פ שאין שער גדולה היא ומולגת, דאין גומא אא"כ היה בה שער אלא שנאמרי, בלורית במס' ע"ז, ועל בריאתו נאמרה הא דרב מלכיא לפרוסא לבריאתא, דמ"כ כותי המתפתר משראל כיון שהגיע לבלוריתו שומע את ידו מפני שהיתר כשהוא מתפתר מגיעה לשם ע"ז, ואמר עלה ובמה אמר רב מלכיא שלא אצבעות לכל רוח ורוח לכל סביבותיה לא יגע, שאם יגעה ויצך על הבלורית נמצא

אורחא דמילתא. דרך ארץ שלא עליו חטא ואפי' הוא יכול לפתותה שתתן לו רשות: **לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש.** בדברי הימים במחלקות שהיו עובדים את דוד כל מחלקות חדש. ואע"ג דמשמעותא דעניינא משמע שלא היה פורש מביתו אלא חדש אחד בשנה ואין ללמוד משם אלא חדש כאן וי"א חדשים בביתו רב קרא יתירא דהבאה והיוצאת דרש דהוה ליה למכתב המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות חדשי השנה וכתב דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה משמע שהיו שתי מחלקות נגנים ומשרתים שמשרתים עם השאר זו ו' חדשים בדילוג וזו ו' חדשים בדילוג זו בא וזו יוצאה מדי חדש בחדש הרי חדש בבית המלך וחדש בביתו ואף כאן חדש בבית רבו וחדש בביתו: **ושנים חדשים בביתו.** האיש בביתו. שהרי ל' אלף איש היה המס וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש כשמחליפין אלו הולכין עשרת אלפים אחרים ובחדש השלישי עשרת אלפים שלישי' נמצא שעמדו הראשונים בביתם ב' חדשים וכן כולם בחלופיהם כך: **שאפשר ע"י אחרים.** לפי מנין החליפות כך היו עולים: **שאני הפס דליים ליה הרווחה.** שהיו נהנים מבית המלך ואיכא רווח ביתא לפיכך מקבלת עליה שיהי' בבית המלך [חדש] אחד משני חדשים שכיון שיש לו שכר יש לה מזונות מרווחים ותכשיטין אבל ת"ת מצוה דיליה הוא: **אנחה שוברת בו.** אחידי דאיפלגו הה רב ורבי יוחנן בדרשא דקרא נקט לה נמי הכא: **מתנים.** בלמצע הגוף: **דשנן בה.** הורגלנו בה כמו כיון דדש דש (גיטין דף נו:): **דמלפא תכלי לא בהתה.** אשה הלימודת לשכל בעיה לקוברה איה תמיהא ומפחדת במות א' מהם שכבר לימודת: **בני פירקי.** תלמידים שהרב מצוי להם בעירן ושונים פרקם ולנים בביתם: **מאן דכתיב בהן.** בשבילם נאמר לבעלי אומנות: **שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת.** למלאכת הרשות אוכלי לחמם בעצב כן יתן הקב"ה לידידו שנא למי שמגדל לכבודו ולמצותו שינה: **מגדדות שינה.** ממתינות את בעליהן שהן בבית רבם ושונים פירקם. אלמא בשעת שינה עודן בבית רבן ואת אמרת יש להן פנאי לעונה בכל לילה: **רב שמואל בר שילא.** מלמד תיובתא היה ומתפרנס מהן כדאמרי' בערבי שבתפתחה (לעיל נ.): **ולא חליף פריסתקא דמלכא אכביה.** אין שליח מלך פרס עובר על פתחו לשאול לו עבודת המלך שאין עין המלך עליו שאינו עשיר בעיניהם: **מפנקי דמערבא.** בני ארץ ישראל מעוגגים במאכל ומשתה לכך הם בריאים ובעלי כח לשמים: **איפחיה בי באני.** תחת המרחצאות יש חלל שהמים נופלים שם: **אסקינהו.** העלה את העבדים בידו אחת ובשניה היה מטפס ועולה בעמוד: **מאחר דהכי.** שבעל כח אתה: **אם כן.** שאתים את כחי ולא יסמכוני: **מה אניח.** כח בעצמי להשתמש בו לעת זקנה: **בעירם.** שתים בשבת: **איכפל הנא לאשמועינן טייל ופועל.** תנא דסתם לעיל [פא:] המדיר את אשתו בית הלל אומרים שבת אחת אין לו לומר זאת לא בספן ולא בגמל ולא בחמר ולא בתלמידי חכמים שהרי [לף החמר] עונתו אחת בשבת ובשביל יום אחד יוציא ויתן כתובה הרי עונתו משבעה לשבעה וכ"ש גמל וספן אין בכלל הזה אלא טייל ופועל העושה מלאכה בעירו שדרכו לשמש שתים בשבת: אכולהו

אורחא דמילתא כמה אמר רב חדש כאן וחדש בבית שנאמר [1]לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ור' יוחנן אמר חדש כאן ושנים בביתו שנאמר [2]חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ורב נמי מ"ט לא אמר מההיא שאני בנין בית המקדש דאפשר ע"י אחרים ור' יוחנן מ"ט לא אמר מההיא שאני התם דאית ליה הרווחה [6]אמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר [3]ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות תאנח ורבי יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר [4]והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים ורבי יוחנן נמי הכתיב בשברון מתנים ההיא דכי מתחלא ממתנים מתחלא ורב נמי הכתי' ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח שאני שמועה דבית המקדש דתקיפא טובא ההוא ישראל ועובד כוכבים דהוו קאזלי באורחא בהדי הדדי לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדי ישראל אדכריה חורבן בית המקדש נגיד ואיתנח ואפ"ה לא אימצי עובד כוכבים לסגויי בהדיה א"ל לאו אמריתו אנחה שוברת חצי גופו של אדם א"ל ה"מ מילתא חדתי אבל הא דשנן בה לא דאמרי אינשי דמלפי תכלי לא [5]בהתה: [8]הטיילין בכל יום: מאי טיילין אמר רבא בני פירקי א"ל אביי מאן דכתיב בהו [5]שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא [6]ואמר רב יצחק אלו נשותיהן של ת"ח שמנדדות שינה מעיניהם בעוה"ז ובאות לחיי העוה"ב ואת אמרת בני פירקי אלא אמר אביי כדרב דאמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדניה ולא חליף [7]פריסתקא דמלכא אכביה כי אתא רבין אמר [2]כגון מפנקי דמערבא ר' אבהו הוה קאי בי באני הוו סמכי ליה תרי עבדי איפחית בי באני מתותיה איתרמי לי' עמודא סליק ואסקינהו ר' יוחנן הוה קסליק בדרגא הוו סמכי ליה רב אמי ורב אסי איפחתא דרגא תותיה סליק ואסקינהו אמרי ליה רבנן וכי [9]מאחר דהכי למה ליה למיסמכיה אמר להו א"כ מה אניח לעת זקנה: והפועלים שתים בשבת: והתניא הפועלים אחת בשבת א"ר יוסי ברבי חנינא לא קשיא כאן בעושין מלאכה בעירן כאן בעושין מלאכה בעיר אחרת תניא נמי הכי [3]הפועלים שתים בשבת במה דברים אמורים בעושין מלאכה בעירן אבל בעושין מלאכה בעיר אחרת אחת בשבת: החמרים אחת בשבת: אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל אמר ליה לא אכולהו

אלא אורחא דמילתא כמה. פי' בקונטרס שלא ישא עליו חטא ואפי' הוא יכול להתפתות ולא"ת והיאך יצא ר"ע וכל הנהו דלקמן וי"ל דהתם בלא פתוי היו שמחות שהיו בעליהן הולכין ללמוד תורה ולהיות תלמידי חכמים ואדרבה אדעתא דהכי נשאו שילכו ללמוד תורה ונראה לר"י דאפועלים קאי ולא אתלמידים דהא אפי' שלא ברשות יוצאין לעולם ל' יום ויחזור לביתו יום אחד והכא קרא קאמר חדש בביתו או ב' חדשים למ"ד דאע"פ שהוא ברשות אלא אפועלים קאי וקרא נמי דמייתי בפועלים אחיי וא"ת והיכי קאמר בסמוך שאני התם דאית להו רווחא פועלים דמתני' נמי אית להו רווחא וי"ל רווחא דהתם דמלאכת המלך נפיש: **שאני שמועת בית המקדש דתקיפא טובא.** וא"ת והא האי קרא דואתה בן אדם האנח בשברון מתנים גבי בהמ"ק כתיב דכתיב בתרי' והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת (להם) אל שמועה כי באה ונמס כל לב וי"ל דההוא קרא קודם חורבן כתיב וכן היה אומר נביא לישראל שהיה נאנח על שמועת בהמ"ק שעתיד ליחרב ואז ונמס כל לב מתוך האנחה שתהי' אחר החורבן על שמועת בית המקדש:

טיילין. על שם שדרכם בטולא לאפדנייהו:

מנדדות שינה מעיניהם. בתלמידים הלומדים בעירם קאי דאי בעיר אחרת אמאי מנדדות שינה הא אין דרך ליכנס בעיר בלילה: **והתניא** הפועלים אחת בשבת. מרישא דקתני הפועלים שבת אחת לא מצי למיפרך דרישא לאו בדין עונה מיירי אלא אדרבה אשמועינן דשרי לשנות ולבטל עונה ממה שהיה מנהגם תחלה אבל מבריתא פריך שפיר דאיירי בדין עונה האמורה בתורה ולא ביטלה שלא ברשות מדקתני אחת בשבת ולא קתני שבת אחת כמו במתני' ומשני דבעונה מלאכה בעיר אחרת איירי והיה דרכם ומנהגם כך ולא"ת מאי איריא כשמנהגם כך אפי' לשנות יכולין שבת אחת כדפרישית במתני' וי"ל דבברייתא קמ"ל דאע"פ שמנהגם כך לעשות מלאכה בעיר אחרת אם רוצי' לשנות ולשהות יותר אין הרשות בידם ור"י בר' ברוך היה אומר דג' מדות בפועלי' דהעושין מלאכה בעירן שתים בשבת כדתנן במתני' ובריתא בעושין מלאכה בעיר אחרת וחוזרין בכל יום לביתם אחת בשבת לפי שיש להם טורח הדרך אבל אותם שאין מחזרין לביתם בין היה מנהגם בין לא היה כמו רישא דמתני' דקתני יוצאין שבת אחת משמע שהן כל ז' בחוץ וחוזרין בכל יום שמיני אבל ר"י לא פירש אלא ב' מדות שתים בשבת ואחת בשבת כדפרישנא: רוצה

עין משפט נר מצוה

צב א ב מיי' פי"ל מהל' אישות הל' ז סמג לאוין קפ טוש"ע אה"ע סימן עו סעי' ז:

צג ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

תוספות רי"ד

בדיני: הטיילים וכו'. כי אתא רב דימי אמר כגון מפנקי דמערבא: הפועלים וכו'. אמר ר"פ לאביי איכפל תנא לאשמועינן במדיר את אשתו טייל ופועל פי' דלא מתוקמא מתני' דקתני שבת א' אלא בטיילים ופועל דאי חמרין א' בשבת וכ"ש ספנין וגמלין וח"ח נמי א' בשבת א"ל

תורה אור השלם

1. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְפָּרָם רָאשֵׁי הָאָבוֹת וְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וְשֹׁטְרֵיהֶם הַמְשָׁרְתִים אֶת הַמֶּלֶךְ לְכָל דְּבַר הַמַּחְלְקוֹת הַבָּאָה וְהַיֹּצֵאת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ לְכָל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה הַמַּחְלֹקֶת הָאֶחָת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף:

דברי הימים א כז א

2. וְיִשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֶשֶׂרֶת אֲלָפִים בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאֹדֹנִירָם עַל הַמַּס: מלכים א ה כח

3. וְאַתָּה בֶן אָדָם הֵאָנַח בְּשִׁבְרוֹן מָתְנַיִם וּבְמַרִירוּת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם:

יחזקאל כא יא

4. וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֶאֱנָח וְאָמַרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָאָה וְנָמַס כָּל לֵב וְרָפוּ כָּל יָדַיִם וְכֵהָתָה כָּל רוּחַ וְכָל בְּרֻכַּיִם תֵּלַכְנָה מָיִם הִנֵּה בָאָה וְנִהְיָתָה נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים:

יחזקאל כא יב

5. שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא:

תהלים קכז ב

א) ברכות נח:. ב) [עי' פירושו בענוך ערך תכל ג'], ג) [בע"י סגדה דיומא סי' סז וביומא עז.], ד) [גי' הערוך דרזקא פי' חיל של מלך], ה) [גי' הערוך בערך חל ח' וכי מאחר דמיליה דמר מולי אמי ל"ל למר למיסמכיה. יש לאל ידי תרגום אים חילא ביתי], ו) [רש"ן],